

ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

І.Я. Антоненко

Україна, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Стаття посвящена актуальному вопросу регионального управления, поскольку Украина ступив на рыночный путь развития, с осуществлением политики выхода из кризиса, должна определить новую, научно-обоснованную региональную политику и экономические механизмы ее осуществления.

Наявні теоретико-методологічні засади регіонального управління не можна вважати ідеальними, науково-обґрунтованими. Свідченням цього є відсутність збалансованості і пропорційності соціально-економічного розвитку регіонів, тісних прямих і зворотних виробничо-економічних зв'язків між регіональними і центральними ланками управління, між підприємствами і міністерствами та іншими організаційно-господарськими структурами, що знаходяться на території регіону.

В умовах існування ринкових відносин необхідна вся сукупність зв'язків в народному господарстві, а не обмеження двома або кількома підприємствами, оскільки таке обмеження, як правило, супроводжується недообліком економічних інтересів підприємств, міністерств, територій і держави та виникненням суперечностей між ними.

Принципи регіоналізації системи управління мають реалізуватися на всіх рівнях - від підприємств до міністерств, центральних органів і Уряду - при розмежуванні прав і відповідальності кожного рівня управління, організації, їх чіткої взаємодії [1]. На всіх рівнях організаційних структур виникає необхідність переходу від командно-адміністративних до економічних методів управління.

Сутність регіонального управління на часі докорінно змінюється, як в теоретичному, так і практичному плані. Причому, з теоретичної точки зору поняття «регіональне управління» серед більшості науковців розуміється як «територіальне управління». Насправді це різні поняття. Територіальне управління має свій конкретний зміст - це вплив на процеси використання тих обмежених ресурсів, які є наявності на даній території: земля, вода, мінеральні ресурси та ін. Іншими словами, предметом територіального управління в рамках міжрегіонального аспекту суспільного відтворення є питання територіального поділу праці, розподіл державних інвестицій і міжнародної інтеграції тощо [2]. В цьому розумінні ми можемо говорити про територіальне управління в галузевих системах організації виробництва і про територіальне управління в рамках підприємств і організацій

відповідних галузей виробництва.

Регіональне ж управління ґрунтується на внутрірегіональному аспекті розвитку і пов'язується з формуванням відповідних пропорцій між елементами регіональної економіки, тобто складається в результаті формування системи господарювання на території регіону [2]. В спеціальній літературі територіальне управління трактується дещо інакше - як діяльність центральних органів і відомств у напрямку організації господарства даної території і як діяльність місцевих органів по організації всього господарства на підвідомчій їй території.

По великому рахунку, така постановка питання цілком справедлива, проте неважко передбачити, що тут мова йде не тільки про територіальне управління, але й про інші його види - галузеве, міжгалузеве, програмно-цільове, без використання яких керувати регіоном просто неможливо. Що ж до регіонального управління, то його специфіка полягає в тому, що, відрізняючись від усіх вище перерахованих видів управління, воно включає в собі усі ці види інтегровано, не дорівнюючи їх суми. Іншими словами, регіональне управління виражається функцією інтеграції всіх видів управління в даному регіоні [2].

Звідси, регіональне управління можна охарактеризувати як звужений рамками регіону окремий вид суспільного управління. У концептуальному плані управління соціально-економічним розвитком регіону повинно ґрунтуватися на таких засадах:

- розгляді регіону як цілісного та складного механізму, якому притаманні відповідні соціально-політичні й економічні процеси;
- обліку ієрархії наявних у регіоні суб'єктів і об'єктів управління.

Регіон розглядається як складова частина народногосподарського комплексу, що зумовлює необхідність досягнення цілей, які притаманні регіону. З одного боку, відповідний територіальний розподіл праці передбачає наявність необхідних видів і обсягів продукції; з іншого - задоволення інтересів мешканців району вимагає прийняття ефективних управлінських рішень для реалізації власних цілей, щодо основних суб'єктів, які визначають зміст процесів управління, основні з яких є: органи регіонального управління; органи місцевого самоврядування; представники регіональних інфраструктур; різні підприємства державної і недержавної форми власності; регіональні громадські організації; фінансові та ринкові структури; міжнародні організаційні структури.

Різні суб'єкти регіонального управління взаємодіють з органами державного управління, з іншими регіонами країни, транснаціональними корпораціями, із зарубіжними діловими колами і зарубіжними організаціями. Взаємодія цих суб'єктів призводить до процесу утворення регіонального економічного простору - середовища взаємодії

суб'єктів, що веде до формування основних напрямків розвитку регіону.

Ринкова система господарювання стає неможливою без формування відповідного механізму регіонального управління, який має складатися з елементів, здатних впливати на всі складові соціально-економічної системи регіону, основними з яких є передусім продуктивні сили, до яких входять засоби виробництва і люди як основна продуктивна сила. Ефективність використання засобів виробництва залежить від діяльності людей в процесі управління, її узгодженості, основу яких складають цільові установки управління, завдання, принципові підходи, функції та інструменти механізму управління.

Цільовими установками механізму регіонального управління можуть бути, зокрема:

- досягнення збалансованості економічного і соціального розвитку регіонів;
- підвищення рівня самозабезпеченості регіонів за рахунок власних ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових);
- удосконалення територіального поділу праці для забезпечення виробництва продукції;
- стабілізація відтворювального процесу;
- стимулювання розвитку науково-технічного прогресу за рахунок використання наявного інтелектуального потенціалу;
- забезпечення політичної стабільності тощо.

Виходячи з цільових установок механізму регіонального управління формуються відповідні завдання. Останніми можуть бути:

- підвищення рівня соціального розвитку;
- мобілізація фінансових ресурсів для самозабезпечення;
- удосконалення структури виробництва власної продукції;
- розробка програми з питань відтворення економічного та інтелектуального потенціалу;
- оптимізація розподілу повноважень між територіальними рівнями .

Механізм регіонального управління, як будь-яка організаційна система, має свої специфічні функції і принципові підходи. До функцій же регіонального управління за визначенням вчених економістів-регіоналістів відносяться, перш за все, загально відомі функції: планування, регулювання, організація, координація, мотивація, облік і контроль. Принципові ж підходи регіонального управління достатньо обгрунтовані [2]. Ними, зокрема є: поєднання політичного і

господарського керівництва; поєднання демократії і економічного централізму; погодження інтересів індивіда і цілей господарювання; поєднання права господаря і участі працівників в управлінні; науковості, ефективності, оптимальності і стимулювання управління.

В структурі механізму регіонального управління особливе місце посідають основні його елементи, які включають в себе - правові, економічні та організаційні важелі [2].

Правові важелі механізму регіонального управління, перш за все, передбачають чітке розмежування компетенції між різними рівнями регіонального управління; побудові моделі самоврядування і самофінансування регіонів за принципом «знизу-догори», з наданням прав низовим регіональним ланкам. Нижні суб'єкти управління повинні делегувати свої функції, права і повноваження на вищий рівень, якщо вони не спроможні їх виконати безпосередньо. Такий розподіл функцій між різними рівнями місцевих рад означатиме відхід від поділу рад за принципом вертикальної підпорядкованості і сприятиме утвердженню їх повної рівноправності у межах реалізації функцій, властивих конкретному рівневі [3].

Економічні важелі регіонального управління передбачають сукупність економічних регуляторів регіональних процесів, зокрема:

- раціональне використання природних ресурсів в умовах самоврядування та удосконалення економічних нормативів (податок за землю, воду, лісові ресурси);

- управління процесами регіональної концентрації виробництва та видів діяльності з метою створення якісно нової територіальної структури виробництва і громадською обслуговування. Економічні нормативи цієї групи регуляторів повинні ґрунтуватися на ресурсній основі (плата за трудові ресурси, податок з основних та оборотних фондів);

- комплексний розвиток регіональних структур як високоефективних економічних та територіальних спільнот. Важелями управління в цьому напрямку виступають такі основні нормативи: податок з населення і підприємств, відрахування з прибутку та фонду розвитку підприємств;

- відповідність витрат і результатів в умовах економічної самостійності, які слід розглядати з позиції відтворювального процесу, що пов'язується з використанням національного доходу, нагромадження, споживання.

Організаційні важелі регіонального розвитку управління означають, що кожна адміністративно-господарська одиниця повинна виробляти і реалізувати комплекс

організаційних заходів щодо створення сприятливих умов для розширеного економічного відтворення. По великому рахунку, мова йде про створення відповідного інвестиційного клімату, привабливості об'єктів регіональної економіки, пошук інвестиційних джерел.

Отже, конструктивний підхід до вирішення проблеми економічної самостійності регіону полягає в створенні такого механізму управління регіональною економікою, при якому у регіонів залишається достатньо ресурсів для здійснення розширеного економічного відтворення, а також оперативного вирішення поточних проблем населення. При цьому головним фактором виступають економічні відносини між суб'єктами господарської діяльності, вибір раціонального способу їх реалізації в конкретних регіональних умовах.

Державне регіональне управління слід скеровувати, насамперед, на вирішення соціальних проблем, яке вимагає відходу від вузькогалузевої структури управління. Слід посилити міжгалузеву виробничу координацію всередині територіально-виробничих комплексів, забезпечити повноту їх енерговиробничих циклів та збільшити на цій основі випуск необхідної для населення і господарства країни кінцевої продукції. Територіальні органи управління повинні будуватись з врахуванням сучасної економічної і соціальної ситуацій.

Забезпечення потреб населення регіонів товарами широкого вжитку, об'єктами соціальної інфраструктури, робочими місцями, забезпечення правопорядку і законності, нормальної економічної і екологічної безпеки - це основне завдання на регіональному рівні. Для цього має бути використано весь набір економічних і організаційних методів управління, зокрема на рівні місцевого самоврядування.

Перелік посилань

1. *Єніфанов А.О., Сало І.В. Регіональна економіка (навчальний посібник).- Наукова думка, 1999.- 344 с.*
2. *Мазур А.Г. Регіональна економіка: проблеми відтворення і управління.- Вінниця: Колос, 2000.- 263 с.*
3. *Горська О.В. Регіональне структурне регулювання індустріальної економічної системи.- К.: Наук. Світ, 2003.-275 с.*